

МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ОТЧИТАНЕ НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ¹ В СТРАНАТА

Българската народна банка съставя и отчита преките чуждестранни инвестиции в страната в съответствие с международните стандарти, заложи в „Ръководството по платежен баланс“, МВФ, 5-то издание, 1993², „Ръководни дефиниции за преки чуждестранни инвестиции“, ОИСП, 3-то издание, 1996³, както и в регламентите на ЕВРОСТАТ и Европейската централна банка относно статистиката на платежния баланс. Според тези стандарти, пряка чуждестранна инвестиция в страната е международна инвестиция, при която прекият инвеститор, резидент на чуждестранна икономика, придобива дълготраен интерес в предприятие-резидент на българската икономика (пряко инвестиционно предприятие). Пряката чуждестранна инвестиция включва както първоначалната транзакция, чрез която се установява отношението между прекия инвеститор и прякото инвестиционно предприятие, така и всички последващи транзакции между тях. Транзакциите могат да бъдат както в посока на увеличение/намаление на задълженията на инвестиционното предприятие към прекия инвеститор, така и в посока на увеличение/намаление на вземанията на инвестиционното предприятие от прекия инвеститор. Основните принципи при отчитане на преките чуждестранни инвестиции в страната са *първо*, да се включват само реално постъпилите, а не договорените суми и *второ*, при използване на финансови инструменти за разплащане, те да се отразяват по пазарна цена, а не по номинална стойност.

Наличието на дълготраен интерес предполага дългосрочно взаимоотношение между прекия инвеститор и прякото инвестиционно предприятие и значителна степен на влияние от страна на инвеститора при управлението на прякото инвестиционно предприятие. Поради необходимостта от международна съпоставимост на данните на отделните страни, в "Ръководството по платежен баланс" е възприет принципът, че придобиването на 10% или повече от правото на глас при управление на инвестиционното предприятие се счита за установяване на отношение между пряк инвеститор и пряко инвестиционно предприятие.

I. ОТЧИТАНЕ НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС

Според стандартното представяне на платежния баланс, статията *Преки чуждестранни инвестиции в страната* се отчита във финансовата сметка на платежния баланс и включва следните подстатии:

Участие в капитала – преведени и изтеглени вноски (парични и апортни) на нерезиденти в/от дяловия или акционерния капитал на български дружества. Преведените вноски в капитала се отчитат като увеличение на преките чуждестранни инвестиции в страната, а изтеглените – като намаление.

Вътрешнофирмен дълг – получени и изплатени главници по заеми (краткосрочни и дългосрочни) между прекия инвеститор и прякото инвестиционно предприятие. Получаването на главница се третира като увеличение на преките чуждестранни инвестиции в страната, а погасяването на заема – като намаление.

---

¹ Отчитане на потоците.

² *Balance of Payments Manual, IMF, 5-th edition, 1993*

³ *Benchmark Definition of Foreign Direct Investment, OECD, 3rd edition, 1996.*

Реинвестирана печалба – делът на нерезиденти в неразпределената печалба и в загубата на предприятието. Делът в неразпределената печалба се отчита като увеличение на преките чуждестранни инвестиции в страната, а делът в загубата – като намаление.

II. ОТЧИТАНЕ НА ДОХОДА ОТ ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС

Дивидентите и реинвестираната печалба, заедно с лихвите по вътрешнофирмени кредити, формират дохода от преки инвестиции. В съответствие със стандартното представяне на платежния баланс, доходът от преки чуждестранни инвестиции се отчита в текущата сметка на платежния баланс, и включва две подстатии: доход от дялови участия (дивиденди и реинвестирана печалба) и доход от дълг (лихви по вътрешнофирмени кредити).

Дивидентите представляват доход за чуждестранния инвеститор, който му се превежда в чужбина, на база на разпределената печалба върху акции и дялови участия. Те се записват в дебитната страна на статия *Доход* (т.е. с отрицателен знак) на текущата сметка в момента, в който бъдат обявени за платими - след общото събрание на акционерите през годината, следваща отчетната.

Реинвестираната печалба представлява, първо, доход на чуждестранния инвеститор, и второ - допълнително предоставен от чуждестранния инвеститор капитал към предприятието, което води до увеличаване на размера на чуждестранния пасив на икономиката. Поради това, при отразяването ѝ в платежния баланс се правят записи както в статия *Доход от преки чуждестранни инвестиции* в текущата сметка, така и в статия *Преки чуждестранни инвестиции* във финансовата сметка.

При положителен финансов резултат, реинвестираната печалба от чуждестранните преки инвестиции се записва с отрицателен знак (дебит) в текущата сметка, статия *Доход от преки чуждестранни инвестиции*, което води до влошаване на текущата сметка на платежния баланс. От друга страна, реинвестираната печалба се отчита с положителен знак (кредит) във финансовата сметка, статия *Преки чуждестранни инвестиции*, подстатия *Реинвестирана печалба* – като реинвестиране на дохода обратно в предприятието, което води до увеличаване на преките чуждестранни инвестиции в страната. Обратно, отчетената загуба от дейността на чуждестранния инвеститор се записва в дебитната страна на статия *Доход от преки чуждестранни инвестиции*, с положителен знак (поради преобразуването на загубата (отрицателна величина) в дебитен запис, който по правило е също с отрицателен знак). Поради това, нетната загуба от преки чуждестранни инвестиции технически води до подобряване на текущата сметка на платежния баланс. Нетната загуба се записва и като дебит (с отрицателен знак) във финансовата сметка, статия *Преки чуждестранни инвестиции*, подстатия *Реинвестирана печалба*, с което се намалява общият размер на привлечените в страната преки чуждестранни инвестиции за съответната година.

Доходът от дълг се състои от лихви по вътрешнофирмени кредити (краткосрочни и дългосрочни) между прекия чуждестранен инвеститор и прякото инвестиционно предприятие. Тук се включват лихви по вътрешнофирмени кредити, отпуснати на прякото инвестиционно предприятие от чуждестранния инвеститор (като дебитни записи, с отрицателен знак), както и по кредити, отпуснати на прекия инвеститор от страна на прякото инвестиционно предприятие (кредитни записи, с положителен знак).

III. ИЗТОЧНИЦИ НА ДАННИ ЗА ОТЧИТАНЕТО НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ И ДОХОДА ОТ ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС

При съставяне на данните, Българска народна банка ползва информация от следните източници: системата за отчитане на информацията от банките за преводите и плащанията между местни и чуждестранни лица, предприятията с чуждестранно участие от нефинансовия сектор, Агенцията за приватизация, Централният депозитар, нотариусите и службите по вписванията, Националният статистически институт, Управление „Банков надзор“ на БНБ, застрахователните дружества и пенсионноосигурителните дружества, Комисията по финансов надзор.

- Данните от **банките** се събират месечно посредством разработената от Българска народна банка информационна система за предоставяне на данни от регистрите, водени от банките за презграничните преводи и плащания и за преводите и плащанията между местни и чуждестранни лица, съгласно разпоредбите на *Валутния закон* и *Наредба № 27 на БНБ за статистиката на платежния баланс*. Българска народна банка получава информация за извършените инвестиции/ дезинвестиции от страна на нерезиденти-преки инвеститори в капитала на местните банки и предприятия, за изплатени дивиденди, за трансакции, свързани с вътрешнофирмен дълг и покупко-продажба на недвижими имоти от нерезиденти.

- **Предприятията от нефинансовия сектор** подават тримесечно статистическата форма СПБ-4 (“Статистика на платежния баланс-4”) и форма ПЧИ (“Преки чуждестранни инвестиции”), съдържащи информация за извършените инвестиции/ дезинвестиции в капитала на предприятието от страна на нерезиденти-преки инвеститори, за начислени и изплатени дивиденди и за трансакции, свързани с вътрешнофирмен дълг.

- **Агенцията за приватизация** подава месечни данни относно продадени дялове на държавата в капитала на български дружества на нерезиденти. Българска народна банка отчита само реално извършените (платените), а не договорените постъпления по приватизационни сделки. Това се налага както от принципа на двойно счетоводно записване при съставянето на платежния баланс, така и поради наличието на случаи на предоговорени или на развалени сделки, при които договорените постъпления изобщо не са постъпили или са постъпили частично. Постъпленията се отчитат за месеца, в който са постъпили по сметки на резиденти. При отчитане на постъпленията се взима под внимание пазарната, а не номиналната стойност на използваните финансови инструменти – ЗУНК, компенсаторни бонове и др.

- **Централният депозитар** предоставя месечна информация за безналичните акции и облигации, емитирани от местни предприятия и закупените или продадени от нерезиденти, чието участие в капитала на дружеството е поне 10%, по номинална цена и по пазарна цена .

- **Нотариусите и службите по вписвания** предоставят месечна информация за сключени сделки с недвижими имоти между местни лица и чуждестранни лица.

- **Националният статистически институт** предоставя информация от тримесечните (извадки) статистически проучвания за притока в капитала и резервите в предприятията с чуждестранно участие от нефинансовия сектор и годишните статистически проучвания (изчерпателни) за размера на преките

чуждестранни инвестиции в тях. Данните се предоставят на БНБ 12 месеца след отчетната година, за която се отнасят. Въз основа на данните за финансовия резултат на предприятията от годишното проучване и информацията, събрана от банките и предприятията за изплатените дивиденди на чуждестранните акционери, БНБ прави оценка на реинвестираната печалба на предприятията от нефинансовия сектор.

- **Управление „Банков надзор”** на БНБ предоставя тримесечно данни за размера на участието на чуждестранни инвеститори в капитала на банките и тримесечно данни от баланса и отчета за доходите.
- **Застрахователните дружества и пенсионноосигурителните дружества** предоставят данни за собствения си капитал от счетоводния баланс към края на всяко тримесечие.
- **Комисията по финансов надзор** предоставя тримесечна информация за участието на нерезиденти в капитала на български застрахователни дружества, пенсионно-осигурителни дружества и инвестиционни посредници.

Българската народна банка включва в статия *Преки чуждестранни инвестиции в страната* данните от различните източници след проверка за дублиране.

IV. ПЕРИОДИЧНОСТ, ЧЕСТОТА И СВОЕВРЕМЕННОСТ НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ

Българската народна банка публикува месечни данни за потока на преките чуждестранни инвестиции по вид (участие в капитала, друг капитал и реинвестирана печалба) и тримесечни и годишни данни за потока на преките чуждестранни инвестиции по вид, по географски регион и по икономически отрасъл. БНБ публикува тримесечни данни за размера на преките чуждестранни инвестиции по вид и годишни данни за размера на преките чуждестранни инвестиции по вид, по географски регион и по икономически отрасъл.

Съгласно своя календар, БНБ извършва публикациите в рамките на шест седмици (42 календарни дни) след изтичането на отчетния период.

V. ПОЛИТИКА НА РЕВИЗИРАНЕ НА ДАННИТЕ

Ревизиите на публикуваните оценки на преките инвестиции са типични за много системи за набиране на данни за платежния баланс, прилагани в други страни. Те са в съответствие с *Календара на ЕЦБ за обмен на данните за платежния баланс, международната инвестиционна позиция, резервните активи в рамките на ЕСЦБ* (включващ и календар за ревизиите). С публикуването на ревизии, потребителите своевременно биват информирани относно актуализираните данни по съответните статии. Политиката на Българската народна банка за ревизии на данните се базира на следните принципи:

(1) С данните за първия месец от всяко тримесечие се ревизират месечните данни за цялата текуща година. С данните за втория и третия месец от всяко тримесечие се ревизират данните само за предходния месец.

(2) При наличие на текущи промени в резултат на събрана допълнителна информация, както и поради елиминирането на грешки, Българската народна банка своевременно информира потребителите посредством месечните прес-съобщения и чрез бележките към таблиците.

(3) Когато се правят значителни ревизии в резултат на промени в методологията за отчитане на определени компоненти на платежния баланс, или по други причини, с цел да улесни своите потребители, Българската народна банка ги информира предварително за предстоящите промени.

Причините, които налагат периодични ревизии на статия *Преки чуждестранни инвестиции в страната* са различните срокове в които отделните източници са в състояние да предоставят необходимата информация, както и постъпването на отчети от предприятията по-късно от определените срокове. Годишните данни се ревизират 15 месеца след изтичането на отчетния период. Най-значително се ревизират подстатии *Дялов капитал* и *Реинвестирана печалба* в резултат на данните от годишното проучване на НСИ за размера на преките чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор, които имат различен характер (балансови показатели, салда) от данните, получавани чрез банките (транзакции, потоци) и които се предоставят на БНБ 12 месеца след отчетната година, за която се отнасят.

VI. РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА

Българската народна банка разпространява данните за преките инвестиции чрез страницата си в Интернет – <http://www.bnb.bg>

Данните се публикуват също така и в месечния „*Информационен бюлетин*“ на Българската народна банка и в полугодишните и годишните официални отчети на Българската народна банка. Данните се предоставят едновременно на всички потребители.

VII. КОНТАКТИ

По въпроси относно методологията за отчитане на преките чуждестранни инвестиции в страната можете да се обръщате към Лиляна Ел Хаддад, началник на отдел "Платежен баланс и външен дълг" (на адрес elhaddad.L@bnbank.org) и Вера Ризакова (на адрес Rizakova.V@bnbank.org), както и по пощата на следния адрес:

Българска народна банка
Отдел "Платежен баланс и външен дълг"
пл. "Княз Александър I" № 1
1000 София